

Е.А. Изтелеуова¹, А.С. Шенин², А.Н. Оспанова²

¹*Аймақтану кафедрасының докторанты, халықаралық қатынастар факультеті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан*
²*т.ғ.к., аймақтану кафедрасының доценті, халықаралық қатынастар факультеті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан*
³*PhD, аймақтану кафедрасының профессоры, халықаралық қатынастар факультеті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан*
elena4bob@gmail.com¹, shenin.andrei@gmail.com², ospanova@mail.ru³

АҚШ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ МЕН АУҒАНСТАНДА: АМЕРИКАНДЫҚ ИСТЕБЛИШМЕНТ ІШІНДЕГІ АЙҚЫН ЕМЕС ПЕРСПЕКТИВАЛАР МЕН КОНСЕНСУСТЫҢ ЖОҚТЫҒЫ

Аңдатпа

Осы мақала аясында авторлар АҚШ-тың Ауғанстандағы соғысқа қатысу мәселесіне, сондай-ақ Орталық Азия елдерімен өзара қарым-қатынас мәселесіне американдық саяси истеблишмент ішіндегі көзқарастардың полярлығын зерттейді. Мүдделер тобының әрқайсысы Талибанмен диалог орнату, америкалық әскерилердің санын ұлғайту және Ауғанстанның ішкі мәселелеріндегі Қытай, Ресей, Үндістан және Иран сияқты өңірлік державалардың рөлі үшін әртүрлі шешімдер ұсына отырып, әскери науқанның болашағына өз көзқарасын білдіріп отыр. Сондай-ақ, осы топтардың кейбіреулері Ауғанстан Үкіметі мен Талибан арасындағы келіссөздерге делдал ретінде шыға алатын Орталық Азияның жекелеген елдеріне назар аударуды ұсынады.

Кілт сөздер: Өзбекстан, Қазақстан, АҚШ, Ауғанстан, Талибан, мүдделер топтары, медиация.

Изтелеуова Е.А.¹, Шенин А.С.², Оспанова А.Н.²

¹*докторант кафедры регионоведения, факультет международных отношений, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Казахстан*
²*к.и.н., доцент кафедры регионоведения, факультет международных отношений, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Казахстан*
³*PhD, профессор кафедры регионоведения, факультет международных отношений, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Казахстан*

США В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ И АФГАНИСТАНЕ: НЕЯСНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ И ОТСУТСТВИЕ КОНСЕНСУСА ВНУТРИ АМЕРИКАНСКОГО ИСТЕБЛИШМЕНТА

Аннотация

В рамках данной статьи авторы исследуют полярность взглядов внутри американского полити-ческого истеблишмента на проблему участия США в войне в Афганистане, а также взаимоотношения со странами Центральной Азии. Каждая из групп интересов имеет свой собственный взгляд на будущее военной кампании, предлагая различные решения для установления диалога с Талибаном, увеличению группировки американских войск, и роли региональных держав – Китая, России, Индии и даже Ирана во внутренних проблемах Афганистана. Также, некоторые из этих групп предлагают обратить внимание на отдельные

страны Центральной Азии, которые можно привлечь в качестве посредника к переговорам между правительством Афганистана и Талибаном.

Ключевые слова: Узбекистан, Казахстан, США, Афганистан, Талибан, группы интересов, медиация.

Ye.A. Izteleuova¹, A.S. Shenin², A.N. Ospanova³

*¹PhD Student, Department of Regional Studies, Faculty of International Relations,
L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan city, Kazakhstan*

*²PhD, Associate Professor, Department of Regional Studies, Faculty of International Relations,
L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan city, Kazakhstan*

*³Professor, Department of Regional Studies, Faculty of International Relations,
L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan city, Kazakhstan*

USA IN CENTRAL ASIA AND AFGHANISTAN: UNCLEAR PERSPECTIVES AND LACK OF CONSENSUS WITHIN THE AMERICAN ESTABLISHMENT

Abstract

In this article, the authors explore the polarity of views within the American political establishment on the problem of US participation in the war in Afghanistan, as well as relations with the countries of Central Asia. Each of these groups has its own vision on the future of U.S. military campaign offering various solutions for the dialog with Taliban, increase U.S. troops, support of Afghanistan government, and role of regional powers such as Uzbekistan, China, Russia, India and even Iran in Afghanistan's domestic affairs. Also, some of these groups offers to find a mediator among Central Asian countries for the negotiations between Afghanistan government and Taliban.

Key words: Kazakhstan, Uzbekistan, USA, Afghanistan, Taliban, interest groups, mediation.

2017 жылдың қаңтар айында Ауғанстандағы АҚШ және НАТО әскери күштерінің қолбасшысы генерал Джон Николсон қалыптасқан жағдайды "тұйық" деп атады. Жарты жылдан кейін президент Дональд Трамп мәселені шешу үшін үш пунктке негізделген жаңа стратегияны ұсынды.

Бірінші бағыт Ауғанстандағы жағдайды жақсарту үшін әскери, дипломатиялық және экономикалық шаралардан кешенді тәсілді қолдануды қамтыды. Сондай-ақ Талибан және басқа да террористік топтар-мен күресте жауынгерлік авиацияны белсенді қолдану қарастырылды (2018 жылдың қаңтар-ақпанында АҚШ әскерді Ауғанстанға Ирактан көшіруді бастады). Экономикалық шаралар ауған үкіметіне экономи-калық көмек көрсетуді жалғастырудан тұрады, бірақ қажетті реформаларды жүргізу ісінде жергілікті шенеуніктердің табыстарына қатаң негізделе отырып қарастырылады [6]. АҚШ-тың дипломатиялық шаралары аясында Талибанмен ресми Кабул арасындағы бейбіт келіссөздерге жәрдемдесуді жоспарлады, рас, алайда бастапқыда қарама-қайшылық анықталды, себебі АҚШ-тың Мемлекеттік хатшысы Рекс Тиллерсонның кеңсесі ресми баспасөз хабарламасында АҚШ-тың қандай да бір алдын ала шарттарсыз бейбіт келіссөздерді қолдайтынын атап өтті, ал Трамп сөз сөйлеу кезінде тыңдаушылардың назарын талибтермен диалог сәтті әскери іс-қимылдардан кейін ғана мүмкін екенін атап өтті [7].

Екінші бағыт АҚШ-тың Ауғанстаннан кетуінің қандай да бір нақты күнінен толық бас тартуын көз-дейді. "Американың жаулары біздің жоспарларымызды білмеуі керек немесе біз кеткенше дейін күте тұрамыз деп үміттенбеуі керек, оның орнына жаңа тәсіл Ауғанстандағы болып жатқан нақты жағдайдан әрекет етуге көмектеседі", - деп мәлімдеді Трамп [6]. АҚШ сарбаздары үйге қайтып оралуы үшін нақты қандай жағдай болуы тиіс екенін президент нақты ашпады, алайда кейінірек генерал Николсон мен АҚШ вице-президенті М.Пенс өз

сөздерінде Ауған күштерінің өзін-өзі қорғауға және Үкіметтің елдің барлық аумағында қауіпсіздікті өз бетінше ұстап тұру қабілеті негізгі критерий болатынын түсіндірді – бұл үшін Кабулда таяу болашақта шамамен 11 мың АҚШ контингентінің және НАТО бойынша 16 мың одақтас-дың қолдауымен 320 мың сарбаз бар. Қорғаныс министрі Джеймс Мэттис Трамптың нақты уақыт шеңберінен бас тартуының себебі - егер бұрын АҚШ мүмкіндігінше тез кетуді жоспарлаған болса, енді Ауғанстанда соғыстың соңына дейін қалу туралы шешім қабылдағанын мәлімдеді [8].

Ауған стратегиясының **үшінші** бағыты аймақтық трек болды, онда болып жатқан жауапкершіліктің бір бөлігін жергілікті ойыншылар: Үндістанның, Пәкістанның, Қытайдың және Ауғанстан үкіметінің иығына аударуға ниетті, бұл ретте жергілікті өзін-өзі қорғау күштерін жаттықтыруға, реформалар жүргізу мәселесінде Үкіметке кеңес беруге және ұрыс алаңында неғұрлым белсенді әуемен қолдау көрсетуге келіседі.

Бұл бағыт, бірінші кезекте, негізінен Пәкістаннан келетін террористерді қолдау арналарын жабуды көздейді. Трамптың айтуынша, АҚШ Пәкістанға миллиард доллар төлейді, ал Исламабад оның орнына талибтер мен американдық сарбаздарды өлтіретін басқа да содырларды қолдайды. Осыған сәйкес, АҚШ Пәкістанға сыртқы көмекті алып тастап, НАТО-дан тыс негізгі серіктес мәртебесінен айыру және Үндістанның Ауғанстандағы ықпалының ұлғаю қаупі арқылы қысым жасауды көздеп отыр. Бірінші тармақ іске асырылды, екіншісі талқылануда, үшіншісі стратегияның ең даулы элементі болып табылады, өйткені Пәкістанмен қатаң конфронтацияға және оның Қытай мен Иранға бұрылуына әкеп соқтыруы мүмкін. Үндістанға келетін болсақ, Вашингтон тек қана экономикалық көмектің өсуі есебінен оның ықпалының ұлғаюын көреді, ол Ауған жерінде үнді сарбаздарының пайда болуымен қатар жүруі тиіс. Нью-Делиде Трамптың ұсынысының пайдасын көріп отырған жоқ.

Неолибералды көзқарас: диалог және инвестициялар

"Брукингс институты", "Халықаралық әлем үшін Карнеги Қоры" және "Халықаралық істер жөніндегі кеңес" сияқты көрнекті "ми орталықтары" өкілдері болып табылатын неолибералдық топ Дональд Трамп бағдарламасына қатысты қолдау көрсетеді, алайда бұл оның инновациялық сипатына байланысты емес, себебі ол керісінше Обаманың саясатын жалғастырады. Осылайша, шектеулі контингенттің қайтарылуы-на байланысты басқа шешім жоқ, өйткені толық кету жұмыс істеп тұрған үкіметтің күйреуіне алып келе-ді, ал әскерлердің кең ауқымды өсуі тек шығындардың ұлғаюына алып келеді, бірақ ұрыс даласындағы жағдайды өзгертпейді [5].

Алайда, либералдар Ауған күштерін жаттықтыру және оларды авиациямен қолдау мақсатында контингентті қайтару бойынша Трамппен келіседі, бірақ Талибанды жеңу немесе әлсірету үшін емес (Трамп қалағандай), әскери-саяси тепе-теңдікті сақтау үшін. Кейбіреулер баланс "тұйық" деп айтып жатыр. Олар ұрыс алаңында жеңіске жету үшін пайдасыз деп мәлімдейді – Обама 150 мыңға жуық сар-баздарымен жеңіске жете алған жоқ; сонымен қатар, "ыстық соғыс" радикализация мен Талибанның фрагменттелуіне қауіп төндіреді. Оның орнына, тепе-теңдік уақыт ұтысын береді, бұл үкіметті нығайту және экономикалық, дипломатиялық күш-жігердің көмегімен Талибанның әлсіреуі үшін жағдай жасауға мүмкіндік береді [1].

Үкіметті нығайту Үндістан мен Қытайдан инвестициялар тарту, америкалық көмекті жалғастыру арқылы жоспарлануда, ол енді ішкі реформаларды іске асыру нәтижелеріне байланысты болуы тиіс: зейнетақы, сот, сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және т.б. әйелдердің экономикалық құқықтарын дамыту және т.б. арқылы.

Үкімет пен талибтер арасындағы күштердің ара қатынасын өзгертіп, қақтығысты ішкі деп шешуге болатын келіссөздер үстеліне талибтерді отырғызуға болады. Осылайша, либералдардың Трамп схемасы-мен айырмашылығы аз.

Реалистік көз-қарас: қысым және ауған қақтығысы

CSIS реалистік орталығының сарапшылары Барак Обаманың саясаты Ауғанстандағы ауыр жағдайға алып келген қателерге толы болды, онда АҚШ-қа үш жаумен бірден соғысуға

тура келді: АҚШ-тағы саяси шектеулерге қарсы, Ауғанстан Үкіметіндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы және ұрыс даласындағы нақты жауға қарсы.

"Барлық жаттығу және қолдау бағдарламалары (trainandassist-T&A) американдық және одақтас әскер-лер Ауғанстаннан кері қайтарылғаннан кейін дереу тұрақсыздандырылды", – деп атап өтті орталықтың сарапшысы Энтони Кордесман [3]. Екіншіден, Обама Үкіметінде Ауған армиясының дайындығын баға-лаудың әзірленген критерийлері болған жоқ. 2014 жылы кеткеннен кейін жергілікті өзін-өзі қорғау күш-тері жауынгерлік іс-қимылдарға мүлдем дайын емес екені анықталды. Үшіншіден, АҚШ экономикалық көмектің бөлінуін нашар бақылап отырды, жобаларға шоғырланды және қажетті реформаларды жүргізу бойынша Ауғанстан Үкіметіне қатаң жағдай жасамады. Нәтижесінде, реформалар іс жүзінде емес, сөз жүзінде жүргізілді. Төртіншіден, Обаманың бұрынғы әкімшілігі Пәкістанға тым жұмсақ көзқарасты ұстанды. Бұл Исламабадтың АҚШ-тың Талибанның қолдауына қарамастан, пәкістандық логистикалық маршруттарға ешқандай жағдайда да қайырымдылық жасамайтынына деген сенімін тудырды.

Осылайша, реалистер "тұйықты" қолдамай, Талибанды әскери жолмен жеңу керек деп айтады. Бірақ соғысқа ауғандықтар қатысуы керек. Олар тұрақтылық зиянды деп санайды, себебі үкімет осылайша өз әсерін жоғалтады. Сондықтан Ауған өзін-өзі қорғау күштерімен өзара іс-қимылда белсенділікті арттыру-мен қатар, АҚШ-ты Үкіметке беру, реформаларды белсенді түрде ілгерілетуге мәжбүр ету, қатаң мерзім беру, америкалық көмекті реформаларға байланыстыру қажет. CSIS-те, мысалы, АҚШ-тың әзірге өңірлік көмекшілерді іздеудің қажеті жоқ, өз күшімен айналысу керектігін атап өтті. Бұл ретте, тіпті Гани үкімет-тін елден АҚШ әскерінің толық шығуымен бопсалау мүмкін. Исламабад Қытай мен АҚШ-қа ешнәрсе қол жеткізбейтіндіктен, Пәкістанға қатысты, сарапшылар оның адалдығын қамтамасыз етуді жалғастыру керек деп санайды.

Консерваторлар: әскери жорық және реформалар

Энергетикалық және әскери-өнеркәсіптік кешендерді қолдайтын консервативті топ бастапқыда Обаманы сынайды. "РЭНД корпорейшн" атты басты консервативтік зерттеу орталықтарының бірінде, мысалы, Обама Ауғанстаннан АҚШ әскерін шығару мерзімін алдын ала айтқанының арқасында, барлық топтар (Талибанды қоса алғанда) келіссөздерге ынталандырудан айырылып қалғанын атап өтті, өйткені американдық әскерлердің кетуін күту және аумақты өз бақылауына алу қажет екенін түсінді олар. Америкалық контингент кеткеннен кейін Иракта шамамен осылай болды.

АҚШ-тың 8,5 мың әскерилердің шектеулі тобын сақтау және ұрыс алаңында авиацияны қолдау, сөзсіз, Президент Ашраф Гани режиміне елеулі қолдау көрсетеді, алайда бұл шаралар басты міндет-тиімді қауіпсіздік институттарын құру бойынша жұмыс істеу үшін біраз уақытты ғана жеңуге мүмкіндік береді. Алайда, консерваторлардың ішкі реформаларға көзқарасы басқа топтардың ұсыныстарынан біршама ерекшеленеді. "АҚШ ауған халқына қалай өмір сүру керектігін көрсете алмайды және көрсетпейді. Ауғанстандағы саяси тұрақтылық сырттан құрылмауы тиіс. Біз көмектесе аламыз, бірақ Үкімет пен элитадан ішкі серпін болуы керек", - деді Ауғанстандағы АҚШ-тың бұрынғы елшісі Джеймс Каннигхэм [9]. Ауғанстанда тиімді мемлекеттік басқаруды дамытуға қаражат жетіспейді, бірақ мұнда РЭНД одақтастар тарапынан экономикалық көмек арқылы бұл бос орынды жабуды ұсынады.

"Атлант кеңесінің" идеология жөніндегі әріптестері "көпжақты іс-қимылдар" бағдарламасын ұсына-ды, олардың астында ірі өңірлік ойыншыларды нақты инфрақұрылымдық жобаларды (мысалы, CASA-1000) дамытуға белсенді түрде тартуға бөлейді, олар өңір елдерін транзиттік сауда арқылы біріктіріп, Үндістан, Пәкістан, Ауғанстанға және жалпы Орталық Азияға пайда әкеледі. Болжам бойынша, сауданы дамыту Ауғанстанда болып жатқан оқиғалар үшін аймақтық ойыншылар арасында жауапкершілікті қайта бөлуге және аймақтық тұрақтылықтан барлық елдер ұтатынын көрсетуге көмектеседі.

Талибан бейбіт келіссөздерге бұрыннан дайын, бірақ олар Ауғанстанның қолданыстағы үкіметін мойындамайды, ал Ауғанстан үкіметі да келіссөздерге дайын, бірақ оның билігіне

кедергі келтіруден қор-қады. Бұл жерде сарапшылар Генри Киссинджердің әйгілі сөзіне құлақ асады "партизан жеңсе, жеңеді". Басқаша айтқанда, талибтар ымыраға келгісі келеді, бірақ олар сондай-ақ АҚШ-тың Ауған кампаниясын кимегенше күтуге дайын және олар Талибанды әлсіз Үкіметпен оңаша қалдырып, елден шықпады. Осы-лайша, АҚШ-тың міндеті-Талибанды жеңу ғана емес [4].

Сондықтан да, АҚШ бастаманы өзіне алып, талибтерге дипломатиялық және әскери қысым жасауы тиіс. Бұл жерде сарапшылар келіссөздерге американдық немесе ауған көшбасшыларының қатарынан емес, керісінше бейтарап делдалды шақыруға кеңес береді. Мұндай делдал Қазақстан болуы мүмкін, өйткені мемлекеттер арасындағы қарқынды даму айқын. АҚШ пен ҚР арасындағы достық қарым-қатынас тарихы 1992 жылы алыс жерлерге кетеді, ол кезде Құрама Штаттар алғашқылардың бірі Қазақстанның тәуелсіздігін мойындап, өз елшілігін ашқан. Сондай-ақ, АҚШ республикаға ядролық қарудан ерікті түрде арылғанда белсенді көмек көрсетті, бұл мақсатқа Америка \$300 млн. астам бөлді.

1991 жылы 29 тамызда Семей ядролық полигоны жабылғаннан және 1992 жылы ядролық арсеналдан бас тартқаннан кейін Қазақстан ядролық қарусыздану және жалпыға бірдей қауіпсіздік саясатын жақтаушы әрі белсенді жолсерігі болып қалды [10].

Сонымен қатар, Қазақстанның бітімгершілік ел ретінде елдер арасындағы халықаралық қақтығыс-тарды реттеуде тәжірибесі бар. Мысалы, Қазақстан Республикасы әскери қақтығыспен қамтылған Сирия мәселелері бойынша келіссөздердің тамаша алаңына айналды, өйткені бейтараптықты ұстанады және қақтығысушы елдердің ешқайсысында проблема жоқ.

АҚШ-тың Орталық Азияның қалған мемлекеттеріне Үйлестірілген ұстанымы да маңызды акцент болып табылады. Бұл туралы АҚШ-тың Мемлекеттік хатшысы Майкл Помпеоның Ташкенттегі "C5+1" форматындағы министрлік кездесуіне қатысуы дәлел. Сарапшылар АҚШ-тың Мемлекеттік хатшысы Америка сыртқы саясатының көпвекторлығын күшейтіп, өз елінің Орталық Азиядағы ұстанымын нығайтуды көздеп отыр деп санайды. Саяси ғылымдарының докторы А. Казанцев атап өткендей, Помпео-ның сапарына бірнеше себеп болып отыр. Біріншіден, америкалық әскерлерді Ауғанстаннан шығару жоспар-ланып отыр, талибтермен келіссөздер жүргізілуде. Өзбекстан Республикасы ИРА-да реттеу мәселесінде белсенді позицияға ие болды. Екіншіден, саясаттанушы АҚШ-тың ОА елдерінің саясаты мен экономика-сында маңызды рөл атқаратын Ресей мен Қытайға қарсы тұрудағы өз ұстанымдарын нығайтуға мүдделі екенін айтады [11].

Америка Құрама Штаттары үшін ОА-ның барлық басқа мемлекеттерімен шектесетін ең қалың елді мекені, көп мұсылман халқы қоныстанған Өзбекстанмен қарым-қатынасы – бүкіл Орталық Азияның даму векторын анықтау үшін және әлемнің осы бөлігіндегі ұзақ мерзімді сыртқы саяси мақсаттар мен міндет-терге қол жеткізу тұрғысынан маңызды мәнге ие [12].

Қырғыз Республикасы мен АҚШ арасындағы Әскери ынтымақтастық АҚШ-тың Орталық Азия өңірі-мен қарым-қатынасының маңызды аспектісі болып табылады. Ол мемлекеттік шекаралар мен аймақтың қауіпсіздік жүйесі, бітімгершілік бөлімшелерін дайындау, терроризмге қарсы күрес, әскери білім беру сияқты бағыттарда жүзеге асырылды. Қырғыз-Америка қатынастары негізінен демократияны, азаматтық қоғамды қолдау мәселелеріне шоғырланған.

Тәжікстан және Түркіменстан сияқты елдермен, АҚШ-та 1992 жылы дипломатиялық қатынастар орнады. АҚШ-тың Түрікменстанмен шекаралар мен аймақтың қауіпсіздік бағдарламалары бойынша ынтымақтастық (Түркменстан Ауғанстанмен және Иранмен ортақ шекараны бөлісе отырып, Ауғанстан-мен және Оңтүстік Азия субконтинентімен көліктік, гуманитарлық және экономикалық байланыстырушы буын ролінде бола отырып, маңызды геосаяси жағдайға ие), білім беру және мәдени алмасу, сондай-ақ ағылшын тілін оқыту сияқты көптеген бағыттар бойынша өзара іс-қимыл жасайды [13].

Құрама Штаттар мен Тәжікстан арасындағы өзара қарым-қатынас туралы да айтуға болады. Мемлекет-тер арасында берік және серпінді дамып келе жатқан әріптестік қалыптасты. Екі ел да Тәжікстандағы өмір сүру деңгейін жақсарту және Ауғанстандағы жағдайды тұрақтандыру, терроризммен күрес және опий саудасын тыю сияқты екі ел үшін өзара қызығушылық

тудыратын мәселелер бойынша өзара іс-қимыл жасау мақсатында ынтымақтастық қарым-қатынастарын әрдайым қолдады. [14]

Қорытынды

Осылайша, либералдардың айтуы бойынша, тұрақтылық негізі - тұрақты мемлекет құру болып табылады, содан кейін ауғандықтар Талибанға кіру идеясын тастайды. "Баланс" әскерлерін қолдау және реформаларды белсенді жүргізу қажет. Бірақ оның Қытайға кетуінен қауіптенгендіктен Пәкістанға қысып көрсетіп, оны толықтай көмектен айырмау қажет. Осы іс-әрекеттерден кейін әлсіреген Талибанды келіс-сөздер үстеліне отырғызуға және одақтастардың көмегімен Ауғанстанды одан әрі дамытуды жалғастыруға болады.

Реалистердің мәлімдеуі бойынша, ең алдымен жеңіске қол жеткізу керек, ал содан кейін барып Талибанды келіссөздер үстеліне отырғызуға болады. Сонымен қатар, соғысты ауғандықтардың өздері жеңуі тиіс, ал АҚШ жаттықтырып, қолдау көрсетуі қажет. Реформалар да қажет, бірақ оларды неғұрлым қатаң бақылауға, қатаң мерзімдерге қою және экономикалық көмекті реформалар нәтижелеріне байла-ныстыру қажет. Пәкістанға қысым жасау керек, бірақ ол Қытайға кетіп қалмауы үшін абайлап, шұғыл ештеңе қабылдамау керек.

Консерваторлардың айтуы бойынша АҚШ-тың Ауғанстанда қалуы керек, өйткені бұл әскери және саяси қатысуды қамтамасыз етудің ең арзан тәсілі және 9\11 қайталамаудың жалғыз жолы. Олардың пікірінше, тепе-теңдікті сақтау қауіпсіздік институттарын құру үшін уақытты ұтып алуға көмектеседі. Негізгі мақсат - Талибанды жою. Соған қарамастан, ел ішіндегі реформалар қажет, бірақ Ауған билігінен импульс болуы тиіс – олар бастамашылық танытуы және қажетті деп есептей отырып, реформалар жүргізуі тиіс. Ал АҚШ тарапынан нәтиже бойынша ақша бөлінеді.

Орталық Азия елдеріне қатысты, көптеген әлемдік державалардың, оның ішінде АҚШ-тың да осы өңірде мүдделі екенін атап өткен жөн.

АҚШ пен ОА арасындағы ортақ шекаралардың жоқтығына қарамастан, ОА геосаяси жағдай, энергетикалық әлеует, экономикалық интеграция, экстремизм мен терроризмге қарсы күрес, өңірлік ынтымақтас-тықты күшейту арқылы тұрақтылықты нығайту тұрғысынан АҚШ-тың қызығушылығын тудырды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Boot M. *Better a Stalemate than a Defeat in Afghanistan* // *The Council on Foreign Relations. February 23, 2017.* [электрон.ресурс]. -2017.- URL: <https://www.cfr.org/expert-brief/better-stalemate-defeat-afghanistan> (дата обращения: 28.08.2019)

2. Cordesman A. *Afghanistan in Transition* // *Central for Strategic and International Studies. March 19, 2015.* [электрон.ресурс].-2015. - URL: <https://www.csis.org/analysis/afghanistan-transition> (дата обращения:20.09.2019)

3. Cordesman A. *Giving Afghanistan a Fighting “Last Chance”* // *Central for Strategic and International Studies. June 5, 2017.* [электрон.ресурс]. -2017.- URL: <https://www.csis.org/analysis/giving-afghanistan-fighting-last-chance>(дата обращения: 21.09.2019)

4. Dobbins J. *Trump's Options for Afghanistan: Losing or Not Losing* // *RAND Corporation. June 23, 2017.* [электрон.ресурс]. -2017.- URL: <https://www.rand.org/blog/2017/06/trumps-options-for-afghanistan-losing-or-not-losing.html> (дата обращения:20.08.2019)

5. Felbab-Brown V. *Afghanistan’s opium production is through the roof—why Washington shouldn’t overreact* // *The Brookings Institute. November 21, 2017.* [электрон.ресурс].-2017.- URL: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/11/21/afghanistans-opium-production-is-through-the-roof-why-washington-shouldnt-overreact/> (дата обращения: 21.08.2019)

6. *Remarks by President Trump on the Strategy in Afghanistan and South Asia / The White House official website. August 21, 2017.* [электрон.ресурс].-2017.- URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-strategy-afghanistan-south-asia/> (дата обращения:4.08.2019)

7. *Rex Tillerson's Statement on the United States' Engagement in South Asia / U.S. Department of State official website. August 21, 2017. [электрон.ресурс]. - 2017. - URL: <https://www.state.gov/secretary/remarks/2017/08/273566.htm> (дата обращения: 6.08.2019)*
8. *Testimony of Secretary of Defense James Mattis for House Armed Service Committee / U.S. House of Representatives official website. October 3, 2017. [электрон.ресурс]. - 2017. - URL: <https://armedservices.house.gov/legislation/hearings/us-defense-strategy-afghanistan> (дата обращения: 28.09.2019)*
9. *The Civil Elements of the New U.S. Strategy in Afghanistan. Meeting at Atlantic Council, Washington DC, United States. November 8, 2017. [электрон.ресурс]. - 2017. - URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TXOoXt3HoeY> (дата обращения: 10.10.2019)*
10. *Что значат США для Казахстана? Цифры и факты [электрон.ресурс]. - 2019. - URL: https://forbes.kz/life/opinion/что_значит_ssha_dlya_kazahstana_tsifry_i_faktyi/ (дата обращения: 03.02.2020)*
11. *Казанцев объяснил цели визита Помпео в Узбекистан [электрон.ресурс]. - 2020. - URL: <https://m.uz.sputniknews.ru> (дата обращения: 3.02.2020)*
12. *США и Узбекистан – обзор пройденного пути и вопросы будущего [электрон.ресурс]. - 2018. - URL: <https://caa-network.org/archives/8342> (дата обращения: 3.02.2020)*
13. *Политика и история [электрон.ресурс]. - 2018. - URL: <https://tm.usembassy.gov/ru/our-relationship-ru/policy-history-ru/> (дата обращения: 03.02.2020)*
14. *Дипломатические отношения США и Таджикистана [электрон.ресурс]. - 2019. - URL: <https://tj.usembassy.gov/ru/our-relationship-ru/policy-history-ru/embassy-fact-sheets-ru/> (дата обращения: 03.02.2020)*

References:

1. Boot M. Better a Stalemate than a Defeat in Afghanistan // The Council on Foreign Relations. February 23, 2017. [electron.resource]. -2017. - URL: <https://www.cfr.org/expert-brief/better-stalemate-defeat-afghanistan> (date: 28.08.2019)
2. Cordesman A. Afghanistan in Transition //Central for Strategic and International Studies. March 19, 2015. [electron.resource].-2015. - URL: <https://www.csis.org/analysis/afghanistan-transition> (date: 20.09.2019)
3. Cordesman A. Giving Afghanistan a Fighting “Last Chance” // Central for Strategic and International Studies. June 5, 2017. [electron.resource]. -2017. - URL: <https://www.csis.org/analysis/giving-afghanistan-fighting-last-chance>(date: 21.09.2019)
4. Dobbins J. Trump's Options for Afghanistan: Losing or Not Losing // RAND Corporation. June 23, 2017. [electron.resource]. -2017. - URL: <https://www.rand.org/blog/2017/06/trumps-options-for-afghanistan-losing-or-not-losing.html> (date: 20.08.2019)
5. Felbab-Brown V. Afghanistan’s opium production is through the roof—why Washington shouldn’t overreact // The Brookings Institute. November 21, 2017. [electron.resource].-2017. - URL: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/11/21/afghanistans-opium-production-is-through-the-roof-why-washington-shouldnt-overreact/> (date: 21.08.2019)
6. Remarks by President Trump on the Strategy in Afghanistan and South Asia / The White House official website. August 21, 2017. [electron.resource].-2017. - URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-strategy-afghanistan-south-asia/> (date: 4.08.2019)

7. Rex Tillerson's Statement on the United States' Engagement in South Asia / U.S. Department of State official website. August 21, 2017. [electron.resource]. 2017. - URL: <https://www.state.gov/secretary/remarks/2017/08/273566.htm> (date: 6.08.2019)
8. Testimony of Secretary of Defense James Mattis for House Armed Service Committee / U.S. House of Representatives official website. October 3, 2017. [electron.resource]. - 2017. - URL: <https://armedservices.house.gov/legislation/hearings/us-defense-strategy-afghanistan> (date: 28.09.2019)
9. The Civil Elements of the New U.S. Strategy in Afghanistan. Meeting at Atlantic Council, Washington DC, United States. November 8, 2017. [electron.resource]. 2017. - URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TXOoXt3HoeY> (date: 10.10.2019)
10. What does the United States mean for Kazakhstan? The number and facts [electron.resource]. 2019. - URL: https://forbes.kz//life/opinion/chto_znachit_ssha_dlya_kazahstana_tsifryi_i_faktyi/ (date: 03.02.2020)
11. Kazantsev announced the purpose of Pompeo's visit to Uzbekistan [electron.resource]. - 2020. - URL: <https://m.uz.sputniknews.ru> (date: 3.02.2020)
12. the United States and Uzbekistan – review the course and issues of the future [Electron.resource]. 2018. - URL: <https://caa-network.org/archives/8342> (date: 3.02.2020)
13. politics and history [electron.resource]. -2018. - URL: <https://tm.usembassy.gov/ru/our-relationship-ru/policy-history-ru/> (date: 03.02.2020)
14. diplomatic relations between the United States and Tajikistan [electron.resource]. 2019. - URL: <https://tj.usembassy.gov/ru/our-relationship-ru/policy-history-ru/embassy-fact-sheets-ru/> (date: 03.02.2020)